

Nagroda i kara jako metoda wychowawcza

W tym szczególnym czasie, kiedy spędzamy wspólnie czas pamiętajmy ...

Wychowanie dziecka to jedno z najtrudniejszych zadań w roli rodzica. W tym całościowym procesie chodzi o przekazanie i ukształtowanie wewnętrznych wartości człowieka. To nikt inny, jak rodzice odpowiadają za przygotowanie dziecka do życia i wprowadzanie go w świat dorosłych. Wychowanie dziecka powinno przebiegać w sposób naturalny poprzez stopniowe wdrażanie form zachowania. Prawidłowy przebiegu tego procesu warunkują organizacja życia rodzinnego oraz odpowiedni klimat, który tworzy wzajemna miłość, poczucie bezpieczeństwa, przywiązanie.

Mimo spełnienia tych wszystkich elementów, rodzice często borykają się z problemami wychowawczymi swych pociech. Zastanawiają się jak postąpić w danej sytuacji, szukają rozwiązań szukając różnorodnych metod wychowawczych opartych na własnym dzieciństwie. Częste stosowanie jednej i tej samej metody nagradzania i karania może być przyczyną niepożądanych efektów.

Czym tak naprawdę jest kara i nagroda?

jakie funkcje spełnia w wychowaniu?

jakie są rodzaje kar i nagród?

jakie zasady obowiązują przy ich stosowaniu?

KARA jest wszystkim tym, co sprawia dziecku przykrość, budzi niezadowolenie, utrudnia zaspokojenie potrzeb. Kara nie ma za zadanie uczyć nowych zachowań, nie daje dziecku nic w zamian. Stosowanie kary zachodzi, gdy zawodzą inne środki oddziaływania na dziecko. Jeżeli dziecko przechodzi do porządku dziennego pełnionym czynem, nie przeżywa go i jest gotowe popełnić go ponownie, wówczas kara jako środek ostrzeżenia będzie na pewno celowa.

RODZAJE KAR wobec nieposłusznego dziecka są rozmaite :

- dezaprobatą wyrażoną słowem lub w sposób niewerbalny przy pomocy gestu lub inny jednolity sposób zachowania,
- upomnienie słowne udzielane zdecydowanym tonem,
- wymówkę lub naganę polegającą na wyrażeniu dezaprobaty z wyraźnym omówieniem przyczyn jej udzielania,
- odosobnienie stosowane wyjątkowo i tylko w stosunku do dzieci starszych.

Często spotykaną karą, której rodzice nadużywają, a jest w dalszym ciągu bicie, a coraz częściej ograniczenia w postaci „szlabanu”. Ograniczanie w postaci „szlabanu”

pokazuje nierównowagę, zależność. W prosty sposób uczy dziecko uzależnienia od osoby silniejszej, co na dalszych etapach życia również niesie za sobą wiele niebezpieczeństw. Przemoc fizyczna w stosunku do dzieci jest środkiem antywychowawczym. To środek, który poniża godność dziecka, budzi w nim skłonność do okrucieństwa i agresji wobec osób słabszych, a jednocześnie żal i nienawiść do osoby karzącej. Dzieci bite często kłamią i oszukują. Rezultatem bicia jest rozwinięcie osobowości zamkniętej w sobie nieszczerzej. Stosowanie tej metody powoduje, że dziecko staje się niewrażliwe na łagodne środki dyscyplinujące. Zatem karząc należy pamiętać, aby nie były one zbyt ostre za drobne, jednorazowe przewinienia.

Dziecko powinno być świadome popełnionego czynu, wiedzieć, co zrobiło że i za co zostało ukarane. Kara powinna odbywać się tu i teraz i być adekwatna do popełnionego czynu, nie może być odwleczona w czasie, bo wtedy dziecko może już nie pamiętać za co jest karane.

Często oglądane przez nasze dzieci programy uczą je, aby wcześniej wysłuchać winowajcę, który wyrządził krzywdę i dać mu możliwość ją naprawić. W swych poczynaniach rodzice powinni wykazać się konsekwencją, gdyż jedynie wtedy będą one skuteczne. Rodzice powinni być też świadomi tego, że jeśli w swych działaniach wychowawczych stosują kary, to muszą również używać nagród. Zatem karanie trzeba łączyć z nagrodą. Należy pamiętać, że karzemy niewłaściwe **zachowanie** dziecka, a nie samo dziecka, dążąc tym samym do jego wyeliminowania, a następnie doprowadzamy do wystąpienia zachowania właściwego i je nagradzamy.

NAGRODA jest wszystkim tym, co sprawia dziecku przyjemność, budzi zadowolenie. Jej skuteczność nie powinna zależeć od wartości materialnej prezentu, lecz samego faktu że jest ona dowodem miłości rodziców. Niewątpliwie najcenniejszą nagrodą dla każdego dziecka jest miłość rodziców, która ma bardzo ważny wpływ na prawidłowy rozwój jego psychiki. Nie wyręczajmy się, zatem drogimi prezentami, które mają przekupić nasze pociechy lub zastąpić nimi naszą obecność. Raczej starajmy się spędzić z dziećmi jak najwięcej czasu, rozmawiać, bawić się, okazywać miłość, dzięki czemu będą się szybciej uczyły, lepiej rozwijały i odważniej sięgały po nowe doświadczenia. Nagroda w wychowaniu dziecka ma bardzo dużą wartość i warto ją stosować dostrzegając wysiłek dziecka i jego dobre chęci.

Znaczenie nagród:

- umacnia w dziecku wiarę we własne siły,
- realizuje potrzebę uznania i sukcesu, zachęca do podejmowania coraz trudniejszych zadań, sprawia radość i dobre samopoczucie, wzmacnia więzi uczuciowe z osobami nagradzającymi.

Najbardziej pożądane rodzaje nagród:

- okazywanie uczucia miłości i radości – unikajmy stwierdzeń ... nie zjadłeś/posprzątałeś, więc nie kochasz mamusi
- uznanie słowne – bardzo mi się podoba, jak złożyłeś ubranie
- darzenie zaufaniem – wierzę, że sobie z tym poradzisz, jakbyś miał problem pamiętaj że możesz na mnie liczyć
- przywileje i nagrody rzeczowe. Prawidłowo stosując nagrody pamiętajmy, że początkowo dziecko będzie spełniało polecenie rodziców by uzyskać ich aprobatę z czasem jednak będzie je wypełniało z własnej woli, bez kontroli i nadzoru.

Zasady stosowania nagród:

- nagroda powinna zaspakajać pragnienie dziecka, niekoniecznie w sposób materialny
- powinna występować po konkretnym uczynku (tak, jak w przypadku kary),
- powinna być urozmaicona,
- powinna być stosowana znacznie częściej niż kara, utrwała tym samym prawidłowe zachowania.

Stosując w procesie wychowania system kar i nagród każdy rodzic musi pamiętać o ważnej zasadzie wychowawczej, jaką jest **indywidualizacja**. Pamiętajmy, że każde dziecko jest inne, różni się pod względem stopnia wrażliwości i odporności systemu nerwowego zatem dobór nagród i kar powinien uwzględniać zasady ich stosowania, być dobrany tak aby w swych oddziaływaniach przynosił pożądane skutki i nie wyrządził dziecku krzywdy. Ważna jest również jednolitość oddziaływań wychowawczych. Czynnikiem bezwzględny jest współpraca obojga rodziców (wspólny front), z nauczycielami przedszkoli i szkół, którzy są odpowiedzialni nie tylko za przekazywanie wiedzy dydaktycznej, ale również kształtowanie osobowości dziecka i jego systemu wartości, dlatego też unikajmy wyrażania własnych opinii na temat postępowania nauczycieli w obecności dziecka. Uczymy je wtedy braku szacunku do osób starszych i podważania ich autorytetu. Dzieci są doskonałymi obserwatorami i łącząc to z naturalnym buntem dorastania będą manipulowały nami jako rodzicami (dla osiągnięcia celu w domu) oraz w relacji rodzic – nauczyciel.

Na koniec kilka rad;

- Najskuteczniejszy jest układ to silne nagradzanie (uwzględniające pragnienie dziecka) i słabe kary.
- Jeżeli stosowanie kar jest konieczne warto łączyć je z nagrodą; najpierw karzymy niewłaściwe zachowanie, następnie doprowadzamy do

wystąpienia zachowania właściwego i wówczas je nagradzamy. Należy zauważyć każdą poprawę w zachowaniu dziecka.

- Ważnym warunkiem skuteczności nagradzania i karania jest akceptacja przez dziecko osoby nagradzającej czy karzącej (autorytet). Tylko wychowawca posiadający autorytet może ucieszyć dziecko nagrodą lub wymierzyć skutecznie karę. Stosując w wychowaniu we właściwy sposób system nagród i kar należy pamiętać o potrzebie uwzględniania ważnej zasady - **indywidualizacji**. Każde z naszych dzieci jest inne, przeżywa i odbiera inaczej. Jedno jest bardzo wrażliwe, szybko i mocno reaguje na uwagi wychowawcy, a inne posiada silny, odporny system nerwowy. Dla jednego dziecka karą wystarczająco skuteczną będzie ciche, indywidualne zwrócenie uwagi, inne natomiast zareaguje dopiero w wyniku głośnej i zdecydowanej nagany, czego jeszcze inne w ogóle nie zauważy.

Bibliografia :

1. A. Faber "Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały - jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły"
2. I. Jundził "Nagroda i kara w wychowaniu"
3. J. Maciaszek "Nagroda i kara w wychowaniu dziecka"

Opracował

Łukasz Biątek